

LUNDS
UNIVERSITET

Användning av städspray – Städarens hälsa

Enkätundersökning 2016

Slutrapport – Oktober 2018

Karin Lovén, Christina Isaxon, Anders Gudmundsson
Ergonomi och aerosolteknologi, Lunds Tekniska Högskola (LTH)

Kontakt: karin.loven@design.lth.se, christina.isaxon@design.lth.se

Jörn Nielsen, Eva Assarsson, Camilla Dahlqvist, Catarina Nordander
Arbets- och miljömedicin, Medicinska fakulteten vid Lunds universitet

Innehållsförteckning

Kort sammanfattning.....	3
1. Introduktion.....	3
2. Metod/Genomförande.....	4
3. Resultat/Diskussion.....	5
3.1 Städarnas användning av spray.....	5
3.2 Personliga förhållanden hos städarna.....	5
3.3 Användning av personlig skyddsutrustning.....	7
3.4 Symptom från ögon och luftvägar i relation till sprayanvändning.....	8
3.5 Faktorer som kan påverka ögon- och luftvägssymptom vid sprayanvändning.....	9
3.6 Smärta i muskler och leder hos spray- och icke-sprayanvändande städare.....	11
Sammanfattning och slutsatser.....	13

Kort sammanfattning

Under 2016 genomfördes en enkätundersökning bland 300 yrkesverksamma städare i Sverige, från 10 olika arbetsgivare. Undersökningen behandlade användningen av städsprayer i arbetet samt förekomsten av symptom från ögon och luftvägar och smärtor från muskler och leder vid städning. 225 personer svarade på enkäten, en svarsfrekvens på 75 % (73 % av dessa var kvinnor). Enkätundersökningen visade att 77 % av de deltagande städarna använder sprayer under arbetstid. Nästan hälften av dessa (48 %) uppgav att de upplever något eller några symptom från ögon och luftvägar minst vid något tillfälle i samband med sprayanvändningen. 28 % angav symptom ofta eller alltid. Bland alla de deltagande städarna svarade även 77 % att de har ont någonstans i kroppen, där det var vanligast att ha ont i axlar och nacke.

1. Introduktion

I Sverige är städare det 10:e vanligaste yrket enligt SCBs statistik. Städare utsätts för flera riskfaktorer, bland annat fysisk belastning och risker i samband med hantering av kemiska produkter. Flera studier visar att städare löper en ökad risk att utveckla symptom i luftvägarna samt symptom i muskler och leder. Användningen av städsprayer har blivit vanligare bland denna yrkesgrupp och man kan befara att detta ökar exponeringen för kemikalier på luftvägarna. Kunskapen om risker vid städsprayanvändning bland yrkesverksamma städare är dock ofullständig. Det är heller inte känt huruvida sprayanvändningen minskar den ergonomiska belastningen eftersom appliceringsmetoden kan innebära att man inte behöver gnida så hårt, eller om sprayanvändningen ökar belastningen på handens och armens muskler när sprayen hanteras.

Avdelningen för Ergonomi och aerosolteknologi vid Lunds Tekniska Högskola och avdelningen för Arbets- och miljömedicin vid Medicinska fakulteten vid Lunds universitet samarbetar ofta i olika forskningsprojekt. Under 2016 genomförde vi en enkätundersökning för att kartlägga användningen av städsprayer i arbetsmiljön bland yrkesverksamma städare samt deras självuppskattade hälsopåverkan. Huvudfrågeställningarna var:

- I. Hur omfattande är användningen av städsprayer i arbetsmiljön bland yrkesverksamma städare?
- II. Vilka ögon- och luftvägsymptom upplever de yrkesverksamma städarna vid användning av städsprayer?
- III. Upplever de yrkesverksamma städarna även ögon- och luftvägsymptom vid annan städning än med städsprayer?
- IV. Påverkas förekomsten av ögon- och luftvägsymptom hos sprayanvändare av personliga faktorer så som rökvanor, allergibenägenhet, ålder eller antalet år i städyrket?
- V. Vilken typ av skyddsutrustning använder de yrkesverksamma städarna under deras arbetstid?
- VI. Är andelen städare med smärta som använder spray större eller mindre än de med smärta som inte använder spray?

Här följer en sammanställning av den genomförda undersökningen.

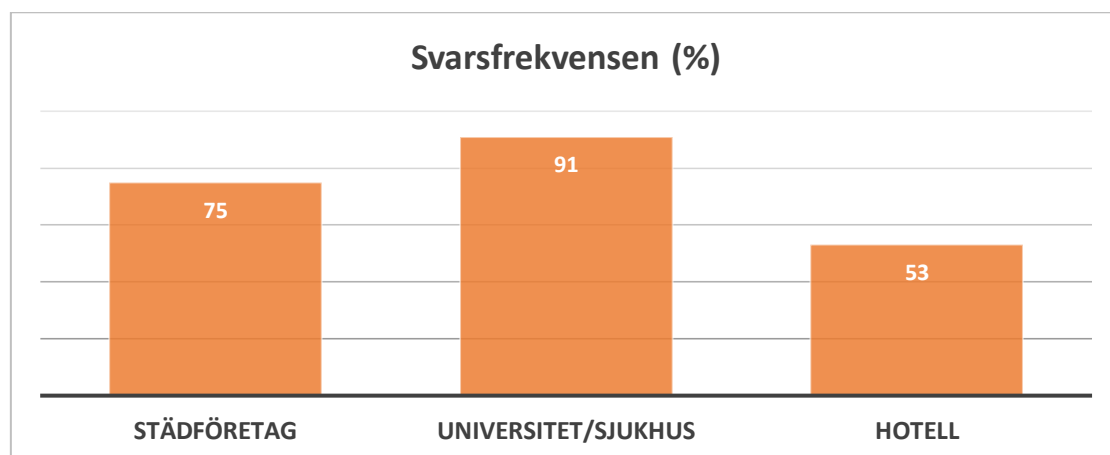
2. Metod/Genomförande

Studien genomfördes under februari-oktober 2016. Städföretag, universitet, sjukhus och hotell i södra Sverige kontaktades via telefon och tillfrågades om de var intresserade av att delta i studien. Intresserade arbetsgivare fick ytterligare skriftlig information innan deltagandet planerades in. Enkäten som användes i denna studie baserades på etablerade enkäter, men omarbetades för att inkludera mer specifika frågor kring sprayanvändning (hur ofta, vilka produkter etc.). Den innehöll utöver detta även frågor om smärta i kroppen samt ett antal frågor om personliga förhållanden och allmänna hälsotillstånd (rökning, allergier etc.). Enkäten anpassades dessutom till ”lätt svenska” för att fler skulle kunna besvara den då många yrkesverksamma städare inte har svenska som modersmål. Den använda enkäten finns i Bilaga A.

I enkäten har VAS-skalor (100 mm horisontella skalor på vilka man markerar sin uppskattning med ett streck) använts för självuppskattning av ögon- och andningsvägssymptom (fråga 10-11 och 15-16), där ytterligheterna var benämnda som Aldrig (0) och Alltid (100). Vid analysen av svaren från dessa frågor har vi definierat streck mellan 0-10 mm som aldrig, 11-25 mm som sällan, 26-50 mm som ibland, 51-75 mm som ofta och 76-100 mm som alltid. För sammanställningen av resultaten i denna rapport har >10 benämnts som ”minst vid något tillfälle” och >50 som ”ofta eller alltid”.

10 olika arbetsgivare deltog; 5 städföretag, 1 universitet, 1 sjukhus samt 3 hotell. Hos några av de deltagande arbetsgivarna (4/10) gjorde vi platsbesök för att informera och genomföra enkätundersökningen direkt med de anställda städarna. Vid de tillfällen det inte var möjligt att genomföra platsbesök lämnades enkäterna till arbetsledaren som delade ut dem till sina anställda. Svaren var konfidentiella och vid platsbesöken samlades de in i slutna lådor. Vid de tillfällen då enkäterna lämnades till arbetsledaren lades svaren i förseglade kuvert.

Totalt blev 300 yrkesverksamma städare informerade om studien och vi fick in 225 svar (148 från städföretag, 53 från universitet/sjukhus samt 24 från hotell), en total svarsfrekvens på 75 %. Svarsfrekvensen för de tre kategorierna av arbetsgivare visas i Figur 1.

Figur 1. Svarsfrekvensen för de olika kategorierna av arbetsgivare.

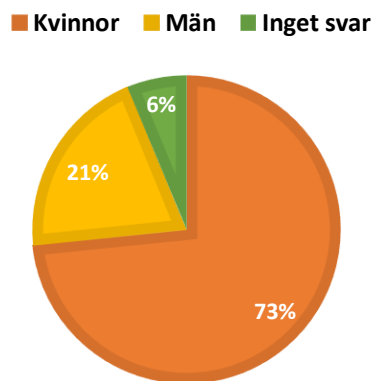
3. Resultat/Diskussion

3.1 Städarnas användning av spray

Vår huvudfrågeställning om hur stor användningen av städsprayer i arbetsmiljön är bland yrkesverksamma städare besvarades av frågan *Använder du spray på jobbet?* (fråga 4) där 77 % svarade Ja. På frågan *Hur ofta har du använt spray de senaste 3 månaderna?* (fråga 6) angav 77 % av de som använder spray att de gör det dagligen (1-5 ggr/dag eller mer än 5 ggr/dag).

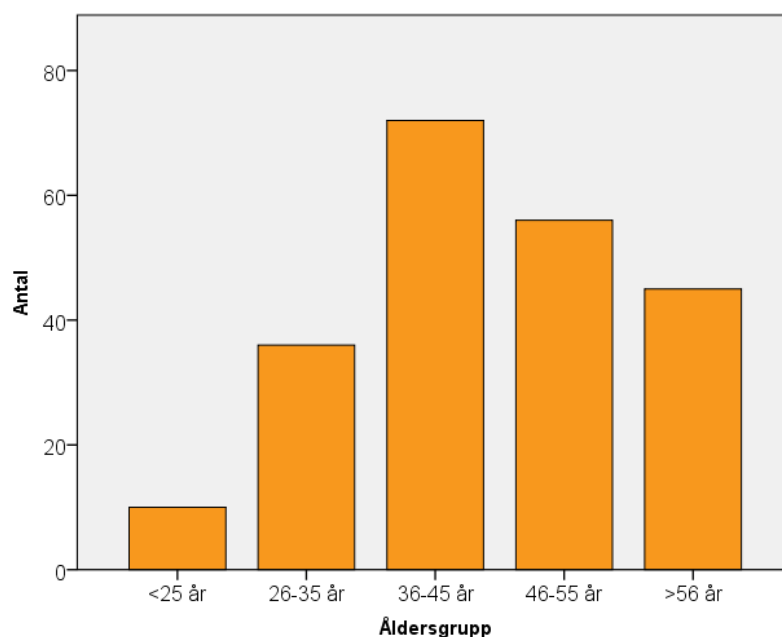
3.2 Personliga förhållanden hos städarna

Könsfördelningen bland de svarande visas i Figur 2. Nära 3/4 var kvinnor, vilket också speglar könsfördelningen för yrkesgruppen som helhet enligt SCBs lista över de 30 största yrkena i Sverige 2016. Städyrket är enligt statistiken från SCB Sveriges 10e största yrke med över 70 000 anställda och 75 % kvinnor (8e vanligaste yrket bland kvinnor).

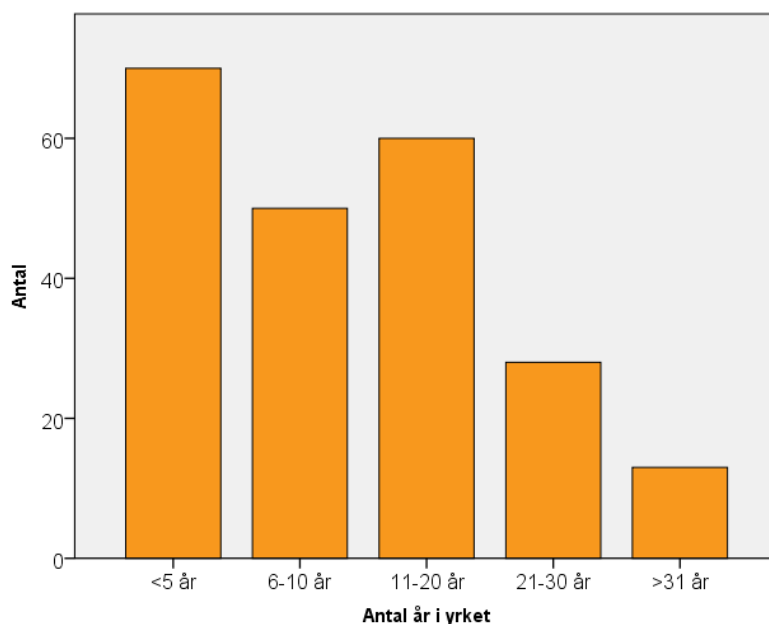
Figur 2. Könsfördelning bland de svarande.

Åldersfördelningen bland de svarande visas i Figur 3. Flest personer, 72 stycken motsvarande 32 %, fanns i åldersgruppen 36-45 år och endast 10 personer (4 %) var under 25 år.

Figur 3. Åldersfördelning bland de svarande.

Fördelningen över antalet år i städyrket bland de svarande visas i Figur 4. Flest personer, 70 stycken motsvarande 31 %, hade arbetat max 5 år som städare och endast 41 personer (18 %) hade arbetat mer än 20 år inom yrket.

Figur 4. Fördelningen över antalet år i städyrket bland de svarande.

Tabell 1 visar en sammanställning av de personliga förhållandena inklusive allergibenägenhet, tidigare diagnostiserad astma och hosta för alla svarande jämfört med endast de städarna som använder spray samt endast de som aldrig använder spray. Denna information samlades in för att kunna undersöka vilka faktorer som eventuellt kan påverka utfallet av symptomsvaren.

Tabell 1. Sammanställning av personliga förhållanden för alla svarande, endast de som använder spray samt de som aldrig använder spray. n=antalet svar.

	Alla (n=225)	Använder spray (n=174)	Använder aldrig spray (n=51)
Ålder (medelvärde ± standardavvikelse)	45 ± 11 år	44 ± 11 år	46 ± 10 år
Tid i yrket	12 ± 10 år	12 ± 9 år	14 ± 11 år
Rökare N (%)	59 (26 %)	51 (29 %)	8 (16 %)
Tidigare rökare	52 (23 %)	42 (24 %)	10 (20 %)
Aldrig rökare	100 (44 %)	72 (41 %)	28 (55 %)
Barnallergi (atopi)	17 (8 %)	15 (9 %)	2 (4 %)
Vuxenallergi	41 (18 %)	35 (20 %)	6 (12 %)
Astmadiagnos	11 (5 %)	9 (5 %)	2 (4 %)
Kronisk bronkit	18 (8 %)	17 (10 %)	1 (2 %)

På frågan *Är du rökare (röker minst en gång per dag)?* (fråga 19) svarade 26 % Ja. Enligt Miljöhälsorapporten 2017 (MHR17) är genomsnittet för Sveriges befolkning 9 %. Rökning är alltså överrepresenterat i gruppen av yrkesverksamma städare.

På frågan *Var du allergisk när du var barn?* (fråga 22) svarade 8 % Ja. På frågan *Har du varit allergisk efter 18 års ålder?* (fråga 23) svarade 18 % Ja. Enligt MHR17 har 24 % av Sveriges vuxna befolkning allergisnuva. Här ligger alltså deltagarna i vår enkätstudie något under genomsnittet i Sverige.

På frågan *Har du fått reda på av en läkare att du har astma?* (fråga 23) svarade 5 % Ja. Enligt MHR17 ligger denna siffra för Sveriges vuxna befolkning i genomsnitt mellan 8 och 12 % och det är mer vanligt förekommande hos kvinnor. Här ligger alltså deltagarna i vår enkätstudie något under genomsnittet i Sverige.

En förklaring till den lägre förekomsten av läkardiagnostiserad astma skulle kunna bero på att personer som har en ökad känslighet i luftvägarna har lämnat arbetet på grund av att de får besvär av någon exponering på arbetet och därför slutar (så kallad *healthy worker effect*). Om detta är fallet skulle man förvänta sig en lägre förekomst av astma i den grupp som har arbetat länge som städare i förhållande till de som har arbetat under kortare tid, men en sådan skillnad finns i princip inte då förekomsten av astma i gruppen med städarbete i > 10 år (4 st, 4 %) är nästan den samma som i gruppen med städarbete i ≤ 10 år (6 st, 5 %).

Andra förklaringar kan vara att personer som har astma i mindre omfattning söker sig till städyrket eller att städarna i stor utsträckning är utlandsfödda och därför har en annan risk för astma än personer födda i Sverige. Det kan också vara så att gruppen söker läkare i en mindre omfattning än gruppen som svarade på MHR17. I denna undersökning går det inte att avgöra vilka förklaringar som är rätt.

På frågan *Hostar du upp slem från bröstet?* (fråga 25) svarade 13 % Ja. På frågan om de har hostat upp slem i mer än 2 år, det tillstånd som betecknas som kronisk bronkit, svarade 8 % Ja. Enligt MHR17 är det endast 3 % av Sveriges befolkning som har kronisk slemhosta. Eftersom rökning var överrepresenterat bland de svarande städarna är detta troligtvis orsaken till att fler än förväntat har kronisk bronkit. Andra möjliga bakomliggande orsaker till denna skillnad skulle kunna vara socioekonomiska förhållanden, till exempel hur eller var man bor, men även arbetssituationen är en möjlig orsak.

Något som bör poängteras generellt om Miljöhälsorapporten 2017 är att endast ungefär hälften av befolkningen svarade på den och att dessa siffror därmed kanske inte är de verkliga för hela befolkningen.

3.3 Användning av personlig skyddsutrustning

På frågan *Har du andningsskydd på jobbet?* (fråga 28) svarade endast 15 % Ja. Däremot svarade 91 % Ja på frågan *Har du handskar på jobbet?* (fråga 29). Annan skyddsutrustning som förekommer bland de svarande är skyddsglasögon, skyddsskor och arbetskläder.

Tabell 2 visar en sammanställning av svaren från skyddsfrågorna för de som använder spray samt de som inte använder spray, där även skillnaden mellan kvinnor och män presenteras. Användning av skyddsutrustning ser förhållandevis lika ut för både kvinnor och män.

Tabell 2. Användning av andningsskydd och handskar för de som använder spray respektive de som inte gör det totalt och fördelade på kön. n=antalet svar.

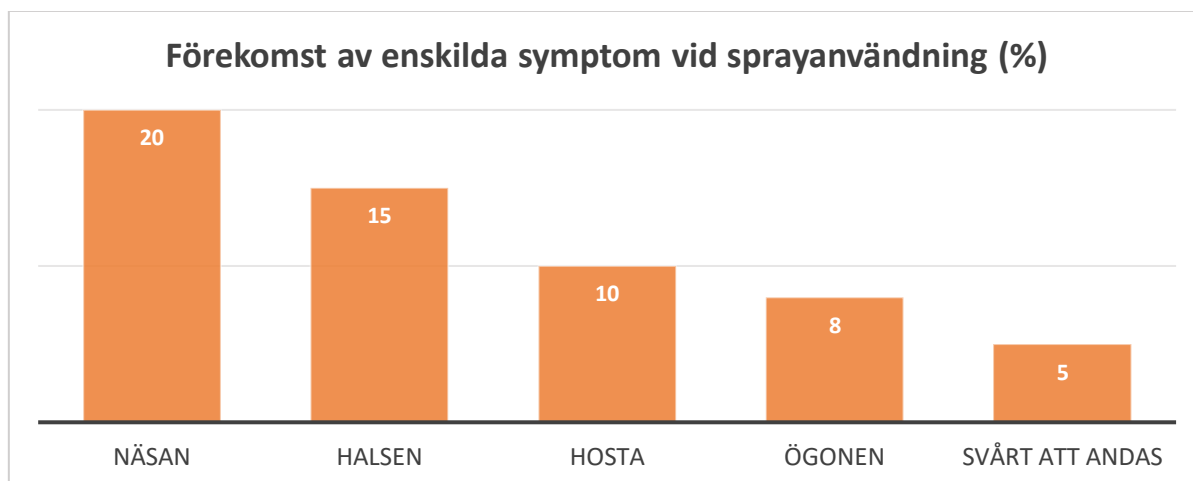
Skyddsutrustning	Använder spray			Använder aldrig spray		
	Alla (n=174)	*Kvinna (n=128)	*Man (n=38)	Alla (n=51)	*Kvinna (n=37)	*Man (n=8)
Andningsskydd	24 (14 %)	17 (13%)	7 (18%)	10 (20 %)	9 (24%)	1 (13%)
Handskar	159 (91 %)	118 (92%)	35 (92%)	46 (90 %)	35 (95%)	6 (75%)

*På grund av att alla svarande inte angett kön skiljer sig totalantalet från summan av kvinnor och män.

3.4 Symptom från ögon och luftvägar i relation till sprayanvändning

En sammanslagning av symptomfrågorna *När du använt spray, hur ofta har du känt något i/fått...?* (fråga 10 och 11), för de olika alternativen: näsan, ögonen, halsen, hosta och svårt att andas, visade att 48 % av de som använder spray på jobbet känner av något eller några symptom minst vid något tillfälle. 28 % känner ofta eller alltid av något eller några symptom vid sprayanvändning.

Fördelningen över vilka symptom som upplevdes ofta eller alltid bland de som använder spray under arbetstid visas i Figur 5. Vanligast (20 %) var att uppleva symptom i näsan och därefter i halsen (15 %).

Figur 5. Fördelningen över vilka symptom (ofta eller alltid) som var vanligast bland de som använder spray.

Även frågan *När du inte använt spray, hur ofta har du känt något i/fått...?* (fråga 15 och 16), för de olika alternativen: näsan, ögonen, halsen, hosta och svårt att andas, ställdes i enkäten och visade att 5 % av alla svarande (3 % av de som regelbundet använder spray och 12 % av de som aldrig använder spray) känner av något eller några symptom ofta eller alltid när de inte använder spray.

Tabell 3 visar en sammanställning av symptomfrågorna (ofta eller alltid) vid sprayanvändning samt vid annan städning än med spray, där även skillnaden mellan kvinnor och män presenteras. Fördelningen mellan var man har symptom är förhållandevis lika mellan de tre olika grupperna (Sprayanvändare: I = symptom vid sprayanvändning samt II = symptom vid annan städning än med spray; Använder aldrig spray: III = symptom vid städning) även om symptomen är mindre förekommande vid städning utan spray.

Tabell 3. Antal personer med något symptom (ofta eller alltid) för sprayanvändare när spray används (I) och när den inte används (II) samt i gruppen som aldrig använder spray (III).
n=antalet svar.

Symptom	Använder spray (n=174)						Använder aldrig spray (n=51)		
	I: Vid sprayanvändning			II: Vid annan städning än med spray			III: Vid annan städning än med spray		
	Alla	*Kvinna (n=128)	*Man (n=38)	Alla	*Kvinna (n=128)	*Man (n=38)	Alla	*Kvinna (n=37)	*Man (n=8)
Något symptom	48 (28 %)	31 (24 %)	15 (39 %)	6 (3 %)	4 (3 %)	2 (5 %)	6 (12 %)	5 (14 %)	1 (13 %)
Näsan	34 (20 %)	23 (18 %)	10 (26 %)	5 (3 %)	4 (3 %)	1 (3 %)	2 (4 %)	2 (5 %)	0 (0 %)
Halsen	26 (15 %)	19 (15 %)	7 (18 %)	4 (2 %)	2 (2 %)	2 (5 %)	6 (12 %)	5 (14 %)	1 (13 %)
Hosta	18 (10 %)	10 (8 %)	7 (18 %)	2 (1 %)	0 (0 %)	2 (5 %)	1 (2 %)	1 (3 %)	0 (0 %)
Ögonen	14 (8 %)	11 (9 %)	3 (8 %)	2 (1 %)	1 (1 %)	1 (3 %)	3 (6 %)	3 (8 %)	0 (0 %)
Svårt att andas	8 (5 %)	4 (3 %)	3 (8 %)	1 (1 %)	0 (0 %)	1 (3 %)	1 (2 %)	1 (3 %)	0 (0 %)

*På grund av att alla svarande inte angett kön skiljer sig totalantalet från summan av kvinnor och män.

Enkäterna var inte alltid fullständigt ifyllda av deltagarna och 23-35 % av symptomfrågorna saknar svar för grupp I, 24-31 % för grupp II samt 37-47 % för grupp III. Avsaknaden av svar har i datasammanställningen tolkats som att personen inte har några symptom. Resultaten baseras alltså bara på bekräftade svar. Detta innebär att riskerna för symptom möjligen underskattas i de enskilda grupperna.

Gruppen som använder spray har statistiskt säkerställt fler symptom ($p < 0,001$) när de använder spray jämfört med när de inte använder spray. Detta gäller även för alla enskilda symptom utom "Svårt att andas". Jämfört med gruppen som aldrig använder spray har sprayanvändarna statistiskt säkerställt fler symptom totalt ($p = 0,02$) och från näsan ($p = 0,01$).

Om man beräknar den relativa risken framkommer det att städare som regelbundet använder spray har en **8 gånger större risk** för att uppleva symptom när de använder spray jämfört med när de städar utan spray. Gruppen som använder spray har dessutom **mer än dubbelt så stor risk** för att få symptom jämfört med de städare som aldrig använder spray.

3.5 Faktorer som kan påverka ögon- och luftvägssymptom vid sprayanvändning

Tabell 4 visar en sammanställning av symptomfrågorna (ofta eller alltid) vid sprayanvändning fördelade över hur ofta städarna har använt städsprayer under de senaste 3 månaderna.

Tabell 4. Antal personer med något symptom (ofta eller alltid) vid städning med spray fördelat över hur ofta städarna har använt spray. n=antalet svar.

	Använder spray (n=174)		
	1-5 ggr/vecka (n=29)	1-5 ggr/dag (n=38)	Mer än 5 ggr/dag (n=96)
Något symptom	2 (7 %)	10 (26 %)	33 (34 %)

Dessa resultat visar att det finns ett tydligt samband mellan användningsfrekvensen av spray och upplevelsen av symptom. De som använder städsprayer mer än 5 gånger per dag har en **nästan 5 gånger högre risk** för att uppleva symptom än de som endast använder städspray 1-5 gånger per vecka (statistiskt säkerställt).

Tabell 5 visar en sammanställning av symptomfrågorna (ofta eller alltid) vid sprayanvändning fördelade över om städarna använder andningsskydd eller inte.

Tabell 5. Antal personer med något symptom (ofta eller alltid) vid städning med spray fördelat över om städarna använder andningsskydd eller inte. n=antalet svar.

	Använder spray (n=174)	
	Använder andningsskydd (n=24)	Använder inte andningsskydd (n=134)
Något symptom	10 (42 %)	36 (27 %)

Nästan hälften av de som använder andningsskydd har symptom medan knappt en tredjedel av de som inte använder andningsskydd har symptom. Denna motsägelse (skillnaden är inte statistiskt säkerställd) kan förklaras med att personer som upplever symptom i större grad försöker att använda andningsskydd. Vår undersökning har dock inte haft målsättningen att utvärdera om de använda andningsskydden är effektiva eller korrekt använda. Man kan därför inte dra slutsatsen att andningsskydd inte skulle hjälpa städarna.

Tabell 6 visar en sammanställning av symptomfrågorna (ofta eller alltid) vid sprayanvändning fördelade över om städarna är rökare, tidigare rökare eller aldrig har rökt.

Tabell 6. Antal personer med något symptom (ofta eller alltid) vid städning med spray fördelat efter rökvanor. n=antalet svar.

	Använder spray (n=174)		
	Rökare (n=51)	Tidigare rökare (n=42)	Aldrig rökare (n=72)
Något symptom	15 (29 %)	15 (36 %)	15 (21 %)

Riskerna för att uppleva symptom i de tre olika rökgrupperna är inte statistiskt säkerställt skilda. De tidigare rökarna har den största risken för att uppleva symptom. En förklaring till detta skulle kunna vara att personer som utvecklar symptom i relation till exempelvis sprayanvändning är mer benägna att sluta röka.

Tabell 7 visar en sammanställning av symptomfrågorna (ofta eller alltid) vid sprayanvändning fördelade över om städarna var allergiska som barn eller om de var/är allergiska som vuxna.

Tabell 7. Antal personer med något symptom (ofta eller alltid) vid städning med spray fördelat över om städarna var allergiska som barn eller om de var/är allergiska som vuxna. n=antalet svar.

	Använder spray (n=174)			
	Allergisk som barn (n=15)	Inte allergisk som barn (n=147)	Allergisk som vuxen (n=35)	Inte allergisk som vuxen (102)
Något symptom	6 (40 %)	37 (25 %)	7 (25 %)	25 (25 %)

Bland de studerade grupperna löper personer som varit allergiska som barn den största risken att uppleva symptom vid sprayanvändning (Tabell 7). Gruppen är dock liten och skillnaden är inte statistiskt säkerställd. I många andra undersökningar som gäller exponering för irriterande ämnen är det visat att personer med allergibenägenhet redan som barn har en förhöjd risk att utveckla symptom vid exponering för irriterande ämnen senare i livet. Allergi i vuxen ålder tycks inte, i detta fall, spela någon roll för risken att uppleva symptom vid sprayanvändning.

Tabell 8 och Tabell 9 visar en sammanställning av symptomfrågorna (ofta eller alltid) vid sprayanvändning fördelat över ålder respektive antal år i yrket. Inga statistiskt säkerställda skillnader finns mellan de olika grupperna och upplevelsen av symptom.

Tabell 8. Antal personer med något symptom (ofta eller alltid) vid städning med spray fördelat över ålder. n=antalet svar.

	Använder spray (n=174)				
	≤25 år (n=10)	26-35 år (n=29)	36-45 år (n=55)	46-55 år (n=40)	≥56 år (n=34)
Något symptom	2 (20 %)	10 (34 %)	14 (25 %)	12 (30 %)	9 (26 %)

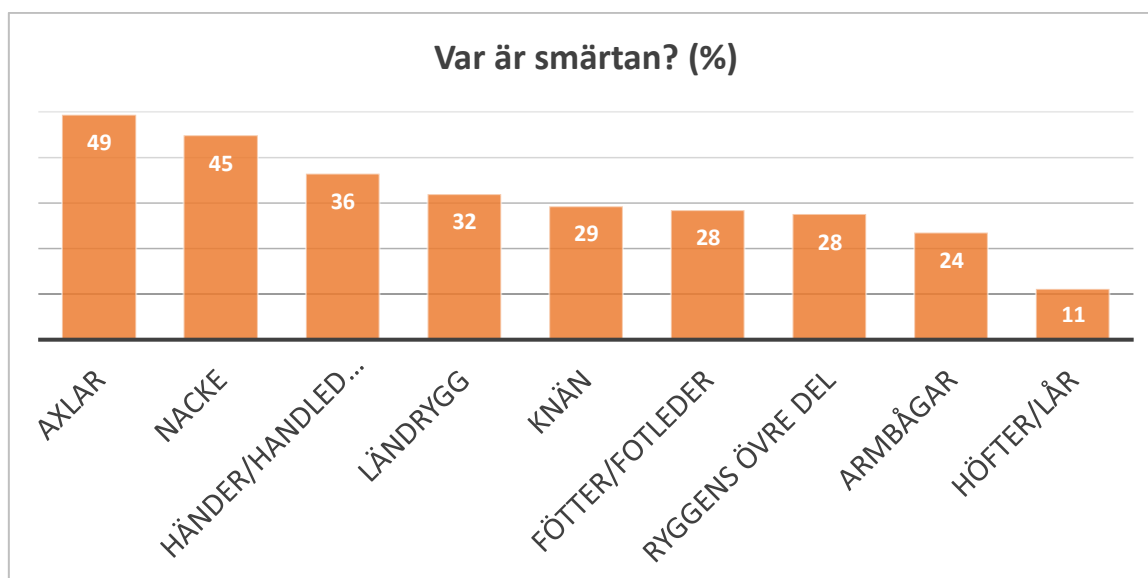
Tabell 9. Antal personer med något symptom (ofta eller alltid) vid städning med spray fördelat över antalet år i yrket. n=antalet svar.

	Använder spray (n=174)				
	≤5 år (n=56)	6-10 år (n=37)	11-20 år (n=51)	21-30 år (n=21)	≥31 år (n=8)
Något symptom	17 (30 %)	9 (24 %)	14 (27 %)	6 (29 %)	2 (25 %)

3.6 Smärta i muskler och leder hos spray- och icke-sprayanvändande städare

På frågan *Har du ont?* (fråga 17) svarade 77 % Ja bland alla städare som deltog i enkätundersökningen.

Fördelningen över var i kroppen de svarande hade ont visas i Figur 6. Vanligast (49 %) var att ha ont i axlar, därefter nacke (45 %) och händer och handleder (36 %).

Figur 6. Fördelning över var i kroppen smärtan var vanligast bland alla svarande.

Tabell 10 visar en sammanställning av smärtfrågorna för de som använder spray samt de som inte använder spray, där även skillnaden mellan kvinnor och män presenteras. Smärtfördelningen är förhållandevis lika för både de som använder spray och de som inte gör det. Det finns dock vissa skillnader och något som i sammanhanget kan vara intressant att poängtera är att en högre andel av de som använder spray uppger smärtor i ländryggen jämfört med icke-sprayanvändare (statistiskt säkerställt). Vidare anger en större andel av de som använder spray att de har ont i händer och handleder (39 %) jämfört med de som inte använder spray (27 %), denna skillnad är dock inte statistiskt säkerställd.

På frågan *Får du mer ont om du använder spray?* (fråga 18) svarade majoriteten (68 %) av de som använder spray "Nej samma" medan endast 9 % svarade "Ja". Städarna själva upplever alltså inte att sprayanvändningen påverkar deras belastning i någon större utsträckning. Några städare (5 %) svarade "Nej mindre" och upplever alltså att sprayanvändningen minskar smärtan.

Tabell 10. Sammanställning av förekomsten av smärtor i olika delar av kroppen för de som använder spray respektive de som inte gör det. n=antalet svar.

Plats för smärtan	Använder spray (n=174)			Använder aldrig spray (n=51)		
	Alla	*Kvinna (n=128)	*Man (n=38)	Alla	*Kvinna (n=37)	*Man (n=8)
Smärta någonstans	132 (76 %)	103 (80 %)	22 (58 %)	42 (82 %)	32 (86 %)	4 (50 %)
Axlar	83 (48 %)	67 (52 %)	10 (26 %)	28 (55 %)	21 (57 %)	3 (38 %)
Nacke	81 (47 %)	67 (52 %)	8 (21 %)	20 (39 %)	15 (40 %)	2 (25 %)
Händer/handleder	68 (39 %)	56 (44 %)	9 (24 %)	14 (27 %)	11 (30 %)	2 (25 %)
Ländrygg	63 (36 %)	50 (39 %)	10 (26 %)	9 (18 %)	7 (19 %)	1 (13 %)
Ryggens övre del	49 (28 %)	34 (27 %)	9 (24 %)	13 (25 %)	12 (32 %)	1 (13 %)
Knän	47 (27 %)	36 (28 %)	9 (24 %)	19 (37 %)	18 (49 %)	0 (0 %)
Fötter/fotleder	47 (27 %)	39 (30 %)	5 (13 %)	17 (33 %)	13 (35 %)	2 (25 %)
Armbågar	39 (22 %)	28 (22 %)	8 (21 %)	14 (27 %)	11 (30 %)	2 (25 %)
Höfter/lår	21 (12 %)	17 (13 %)	3 (8 %)	4 (8 %)	3 (8 %)	0 (0 %)

*På grund av att alla svarande inte angett kön skiljer sig totalantalet från summan av kvinnor och män.

Sammanfattning och slutsatser

Sammanfattningsvis har vi med denna enkätundersökning lyckats besvara våra huvudfrågeställningar:

- I. Hur omfattande är användningen av städsprayer i arbetsmiljön bland yrkesverksamma städare?
 - a. Bland de 225 svarande städarna, från ett urval av de yrkesverksamma i södra Sverige, använder 174 st (77 %) sprayer under arbetstid.
 - b. 77 % av de som använder spray gör det dagligen (1-5 ggr/dag eller mer än 5 ggr/dag).
- II. Vilka ögon- och luftvägsymptom upplever de yrkesverksamma städarna vid användning av städsprayer?
 - a. Av de som använder spray uppger 84 st (48 %) att de upplever något eller några symptom minst vid något tillfälle i samband med sprayanvändningen. 28 % upplever symptom ofta eller alltid vid sprayanvändning.
 - b. 20 % av de som använder spray har nässymptom, vilket därmed är det vanligaste symptomet.
- III. Upplever de yrkesverksamma städarna även ögon- och luftvägsymptom vid annan städning än med städsprayer?
 - a. Bland alla de svarande uppger 36 st (16 %) att de upplever symptom minst vid något tillfälle vid annan städning än med spray. 5 % upplever symptom ofta eller alltid vid annan städning än med spray.
 - b. 3 % av de som *använder* spray upplever symptom ofta eller alltid vid annan städning än med spray medan 12 % av de som *aldrig använder* spray upplever symptom ofta eller alltid vid annan städning än med spray.
- IV. Påverkas förekomsten av ögon- och luftvägsymptom hos sprayanvändare av personliga faktorer så som rökvanor, allergibenägenhet, ålder eller antalet år i städyrket?
 - a. En tendens för ökad risk att uppleva symptom vid sprayanvändning kan ses bland de av de svarande som har varit allergiska som barn.
 - b. Rökvanor, ålder eller antalet år i städyrket bland de svarande verkar inte spela någon roll för risken att uppleva symptom vid sprayanvändning.
- V. Vilken typ av skyddsutrustning använder de yrkesverksamma städarna under deras arbetstid?
 - a. Bland de svarande uppger 205 st (91 %) att de använder handskar, men endast 34 st (15 %) att de använder andningsskydd.
 - b. 14 % av de som använder spray använder andningsskydd under arbetstid.
- VI. Är andelen städare med smärta som använder spray större eller mindre än de med smärta som inte använder spray?
 - a. Bland alla de svarande uppger 174 st (77 %) att de har ont i kroppen där det är vanligast att ha ont i axlar och nacke.
 - b. 39 % av de som *använder* spray uppger att de har ont i händer och handleder medan 27 % av de som *aldrig använder* spray uppger samma smärta.

Bland de professionella städarna i Sverige är det mycket vanligt att använda städsprayer. Användning av spray ökar risken för att uppleva symptom, speciellt från de övre luftvägarna. Personliga riskfaktorer har inte framkommit även om allergi i barndomen möjligen kan öka risken för symptom. Trots symptomen är användning av andningsskydd låg. Det är dessutom mycket vanligt att städarna har smärtor i kroppen, främst från axlar och nacke. Vad gäller smärtsymtom rapporterades inga större skillnader mellan de som använder och de som inte använder spray (förutom en överraskande överfrekvens av ländryggsbesvär).

LUNDS
UNIVERSITET

Bilaga A

Enkätundersökning

Användning av städspray – Städarens hälsa

Namn: _____

Personnummer: _____

Adress: _____

Mobilnummer: _____

Mail: _____

Vad städar du? Hotell

Skola

Kontor

Butik

Sjukhus

Storstäd

Flyttstäd

Annat _____

1. Hur många timmar varje vecka jobbar du med städning? _____ timmar
2. Hur många år har du jobbat som städare? _____ år
3. Vad jobbade du med tidigare? _____
4. Använder du spray på jobbet? JA NEJ

Om NEJ ⇒ fråga 14.

5. **Var** använder du spray (kryssa för)?
Vilka sprayer använder du (skriv namnen)?

Namn på spray

☐ Handfat	_____
☐ Vägg	_____
☐ Toalettstol	_____
☐ Spegel	_____
☐ Fönster	_____
☐ Skrivbord	_____
☐ Matbord	_____
☐ Golv	_____
☐ Andra ytor,	
vilka? _____	_____

6. **Hur ofta** har du använt spray de senaste 3 månaderna?
 Aldrig 1-5 gånger/vecka 1-5 gånger/dag Mer än 5 gånger/dag

7. **Hur länge** sprayar du?
 1-3 sekunder 3-5 sekunder 5-10 sekunder >10 sekunder

8. **Var** sprayar du?

	På ytan	I trasan	Aldrig
Handfat	☐	☐	☐
Vägg	☐	☐	☐
Toalettstol	☐	☐	☐
Spegel	☐	☐	☐
Fönster	☐	☐	☐
Skrivbord	☐	☐	☐
Matbord	☐	☐	☐
Golv	☐	☐	☐
Andra ytor, vilka? _____	☐	☐	☐

9. **Känner du** något i näsan, ögonen eller halsen när du städar:

Handfat	☐ JA	☐ NEJ
Vägg	☐ JA	☐ NEJ
Toalettstol	☐ JA	☐ NEJ
Spegel	☐ JA	☐ NEJ
Fönster	☐ JA	☐ NEJ
Skrivbord	☐ JA	☐ NEJ
Matbord	☐ JA	☐ NEJ
Golv	☐ JA	☐ NEJ
Andra ytor, vilka? _____	☐ JA	☐ NEJ

Om alla NEJ ⇒ fråga 14.

De senaste 3 månaderna:

10. När du använt **spray**, **hur ofta** har du känt något i (kryssa på linjen):

	Aldrig	Alltid
a. Näsan	-----	-----
b. Ögonen	-----	-----
c. Halsen	-----	-----

De senaste 3 månaderna:

11. När du använt **spray**, **hur ofta** har du fått (kryssa på linjen):

	Aldrig	Alltid
a. Hosta	-----	-----
b. Svårt att andas	-----	-----
c. Annat, vad? _____	-----	-----

12. **Vilka sprayer** har du använt när du känt något i:

	Namn
a. Näsan	_____
b. Ögonen	_____
c. Halsen	_____

13. **Vilka sprayer** har du använt när du fått:

	Namn
a. Hosta	_____
b. Svårt att andas	_____
c. Annat, vad? _____	_____

14. **Vilka andra** städmetoder använder du?

Inga

Hink och trasa

Microfiberduk

Skum

Annat, vad? _____

De senaste 3 månaderna:

15. När du **inte** använt spray, **hur ofta** har du känt något i (kryssa på linjen):

	Aldrig		Alltid
a. Näsan		_____	
b. Ögonen		_____	
c. Halsen		_____	

De senaste 3 månaderna:

16. När du **inte** använt spray, **hur ofta** har du fått (kryssa på linjen):

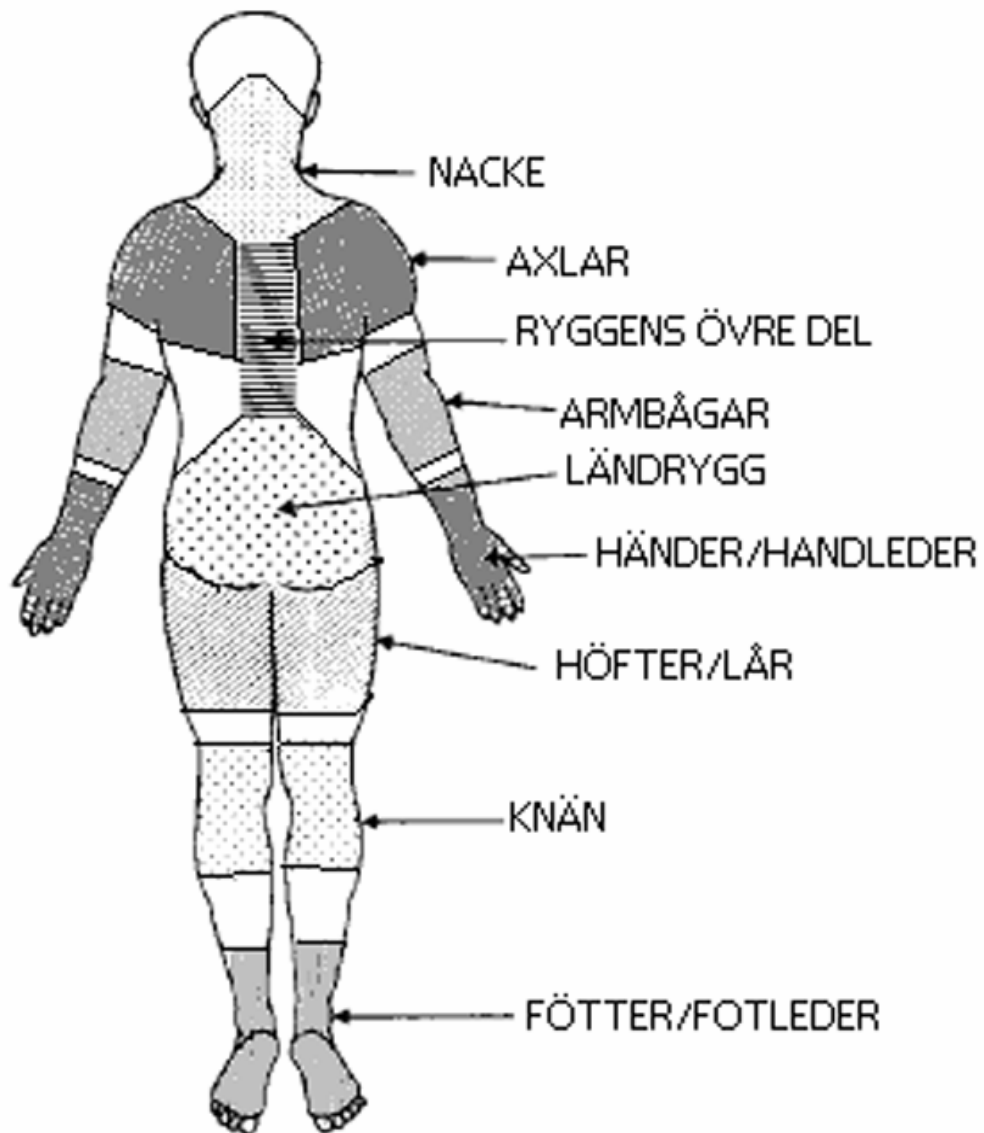
	Aldrig		Alltid
a. Hosta		_____	
b. Svårt att andas		_____	
c. Annat, vad? _____		_____	

17. **Har du** ont?

JA

NEJ

Om JA, markera var du har ont:

Kuorinka et al 1987, *Applied Ergonomics*, 18.3, 233-237

18. **Får du mer ont** om du använder spray?

a. JA

b. NEJ, samma

c. NEJ, mindre ont

d. Använder inte spray

19. Är du rökare (röker minst en gång per dag)? JA NEJ

20. Har du tidigare rökt (minst en gång per dag) men slutat? JA NEJ

Om JA, när slutade du? _____

21. Var du allergisk när du var barn? JA NEJ

Om JA, mot vad? _____

22. Har du varit allergisk efter 18 års ålder? JA NEJ

Om JA, mot vad? _____

23. Har du fått reda på av en läkare att du har astma? JA NEJ

Om JA, när? _____

24. Har du torrhosta? JA NEJ

25. Hostar du upp slem från bröstet? JA NEJ

Om JA, har du hostat upp slem i mer än 2 år? JA NEJ

26. Har du kontaktlinser på jobbet? JA NEJ

27. Har du glasögon på jobbet? JA NEJ

28. Har du andningsskydd på jobbet? JA NEJ

29. Har du handskar på jobbet? JA NEJ

30. Har du annat skydd på jobbet? JA NEJ

Om JA, vad? _____

31. Har du varit förkyld den senaste månaden? JA NEJ